

УДК 658.11
JEL L22,L51, Q13

ЛИСЮК В.М.

д-р екон. наук, проф.

гол. наук. співроб.

Інститут проблем ринку та економіко- екологічних досліджень НАНУ

Французький бульвар, 29, м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: vlisyuk@ukr.net

НІКІШИНА О.В.

д-р екон. наук

ст. наук. співроб.

Інститут проблем ринку та економіко- екологічних досліджень НАНУ

Французький б-р, 29 м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: ksenkych@gmail.com

ЗАРУДНА О.П.

аспірант

Інститут проблем ринку та економіко- екологічних досліджень НАНУ

Французький б-р, 29 м. Одеса, Україна, 65044

E-mail: zarudnayaolya@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В ТОВАРНИХ РИНКАХ: КОНЦЕПТУАЛЬНА СУТНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯ

Обґрунтовано концептуальну сутність категорії «інтеграційний механізм» на базі синтезу процесного та змістовного підходів, визначено види інтеграційних механізмів та структур, що функціонують в секторах товарних ринків. На прикладі стратегічних аграрних ринків показано стихійність і некерованість сучасних інтеграційних процесів. Запропоновано концепцію «step by step» як базис формування активної інтеграційної політики держави в ринковому вимірі.

Ключові слова: *ринкова інтеграція, товарні ринки, інтеграційні механізми, інтеграція товарних потоків, логістичний ланцюг, ресурси процесу, інтеграційна політика держави.*

LYSIUK V. M

Dr.Sc. (Economics), Prof.

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the

National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: vlisyuk@ukr.net

NIKISHYNA O. V.

Dr.Sc. (Economics), Senior Researcher

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the

National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: ksenkych @gmail.com

ZARUDNA O. P

Postgraduate

Institute Of Market Problems And Economic&Ecological Research of the

National Academy Of Sciences Of Ukraine

Frantsuzskiy Boulevard, 29, Odessa, Ukraine

E-mail: zarudnayaolya@ukr.net

INTEGRATION MECHANISMS IN COMMODITY MARKETS: CONCEPTUAL ESSENCE AND PRACTICAL ACTION

In article the authors developed theoretical positions of economic integration in market aspect, proposed use of category «market integration» to study modern integration processes in commodity markets. According to the authors, market integration is not only united of business entities but also their functions and commodity flows on the stages of logistics chain. There are two types of market integration – internal and external, is shown its impact on expansion the commodity and geographic boundaries of strategic markets. Market integration has target landmark, it reveals the purpose and objects of integration, which, in its turn, forms the basis to select effective forms and integration mechanisms. Author's definition of category «integration» is proposed, namely: the process of combining elements system into a single whole and mechanism of their interaction through the formation of stable ties between the elements, which is focused on balanced development of systems on micro, meso- and macro levels. Substantiated conceptual essence of category «integration mechanisms» on based the synthesis of process and meaningful approaches. The author's vision of category «integration mechanism» is as follows: ways of interaction of business entities, oriented towards the formation of stable ties between them and efficient use of resources of process (material, financial, labor). Target orientation of a particular integration mechanism determined by the management centers (economic entities, state, international organizations, etc.). The authors defined types of integration mechanisms and structures functioning in sectors of commodity markets. On the example of strategic agricultural markets shown spontaneity and ungovernability of modern integration processes. Proposed the concept of «step by step» as the basis for forming an active integration policy of state in a market context.

Keywords: market integration, commodity markets, integration mechanisms, integration commodity flows, logistics chain, resources of process, integration policy of state.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

В умовах економічної кризи особливе значення набуває проблема реалізації ефективних інтеграційних механізмів розвитку стратегічних товарних ринків. Інтеграція є досить потужним механізмом збалансованого розвитку як товарних ринків, так і системи національної економіки. Водночас його використання повинно бути керованим державою, оскільки некерований розвиток великих інтегрованих формувань, орієнтованих виключно на максимізацію прибутків, може забезпечити їм економічне й політичне домінування на ринку, обумовити низку деформацій у процесах відтворення, які не відповідають економічним інтересам держави й суспільства.

Невизначеність сучасної економіки, нестабільність її розвитку актуалізує проблему взаємодії й координації діяльності суб'єктів господарювання в напрямі пошуку ефективних стійких форм господарської організації. Інтеграція – одна з таких форм. Специфіка формування й розвитку ринкових міжсуб'єктних відносин в Україні обумовлює необхідність поглибленого дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування інтеграційних механізмів.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Теоретичні й методологічні питання інтеграції висвітлені в роботах М. Анохіної [2], О. Богданова, Г. Гегеля, Б. Кедрова, О. Косіюк [3, 4], М. Кристофера [6], Г. Павельцига, П. Сорокіна, О. Челнокової [7] та інших учених. Дослідженню природи господарських і економічних механізмів присвячені роботи Б. Райзберга, Є. Стародубцева [9], В. Столярова, Л. Васечко [10], Л. Гурвіца, Р. Майерсона, Е. Маскіна [11] та інших економістів. До цього залучились і автори статті [14-17]. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання природи й практичного функціонування інтеграційних механізмів в ринковому аспекті, що обумовило мету й задачі даної статті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз теорій економічної інтеграції засвідчив відсутність єдиного підходу до інтерпретації категорії «інтеграційний механізм». Анохіна М. Є. і Коростелев Д. Г. трактують економічну інтеграцію як процес взаємного пристосування окремих суб'єктів господарювання, що веде до утворення системи впорядкованих відносин між ними. Така система характеризується наявністю більш чи менш тривалих зв'язків, які регулюють дії учасників щодо виконання загальних завдань і сприяють організаційному оформленню їх діяльності [2, с. 95]. Визначення природи інтеграції через її механізм є предметом змістовного підходу. В сучасних економічних дослідженнях використовують такі категорії, як «фінансовий механізм», «механізм управління», «господарський механізм», «механізм соціально-економічного розвитку» та ін. Причому в одних випадках під механізмом розуміють сукупність станів системи, (наприклад, фінансовий механізм – сукупність станів фінансової системи; механізм соціально-економічного розвитку – сукупність соціально-економічних станів господарської системи), в інших – головний рушій розвитку (головний елемент структури системи, особливості

його взаємодії з іншими елементами тощо). Подальший розвиток теорії економічної інтеграції передбачає, з одного боку, глибинну інтерпретацію категорії «інтеграційний механізм» на базі синтезу різних наукових підходів, з іншого, дослідження сутності ринкової інтеграції з акцентом на логістичний підхід, тобто інтеграцію товарних потоків з метою оптимізації їх трансформації та руху між секторами ринку.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті – обґрунтування концептуальної сутності інтеграційних механізмів та специфіки їх практичної дії в секторах товарних ринків – окреслила низку завдань дослідження, а саме:

- визначення природи категорій «інтеграційний механізм» та «ринкова інтеграція»;
- систематизація видів інтеграційних механізмів, позитивних і негативних наслідків їх функціонування в секторах товарних ринків;
- визначення векторів практичної дії інтеграційних механізмів в стратегічних аграрних ринках України;
- обґрунтування концепції «step by step» як базис формування активної внутрішньої інтеграційної політики держави в ринковому вимірі.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Для інтерпретації дефініції «інтеграційний механізм» визначимо природу її компонентів, тобто категорій «інтеграція» та «механізм».

Термін «*інтеграція*» (лат. *integratio* – відновлення, поповнення, від *integer* – цілий) характеризує сторону процесу розвитку, пов'язану з об'єднанням у єдине ціле раніше розрізнених частин і елементів [1, с.225]. В економічній теорії природу інтеграції вчені визначають у площині трьох основних підходів [2–7]: (1) процесного – інтеграція як процес поєднання частин в єдине ціле; (2) структурно-функціонального – інтеграція як стан або результат; (3) змістовного – інтеграція як механізм.

Проведене дослідження різноманіття авторських інтерпретацій категорії «інтеграція» засвідчило домінування процесного підходу. Так, сучасний бізнес-словник інтерпретує інтеграцію як процес розвитку глибоких і стійких взаємозв'язків, у результаті чого відбувається зрощування процесів відтворення, наукове співробітництво, утворення тісних господарських, науково-виробничих і торгових зв'язків [5].

Представниками структурно-функціонального підходу є Крістофер М., Хендфілд Р. Б., Ернест Л. та інші вчені, які визначають інтеграцію як стан та спосіб об'єднання компонентів у єдине інтеграційне ціле [6]. Змістовний підхід отримав розвиток у працях прикладного спрямування. Так, на думку Челнокової О. Ю., інтеграція – це сукупність багаторазово повторюваних взаємодій обмінного, передавального, конкурентного і об'єднувачого типу, яка обумовлює утворення системи господарюючих суб'єктів, що має більш високу стійкість і ефективність функціонування, адаптованість, оптимальність, нелінійність, ефективну керованість і стійкі зв'язки [7, с. 12].

Проведене дослідження множини визначень категорії «інтеграція» засвідчило наявність у більшості дефініцій поняття «*зв'язок*», що характеризує взаємну залежність, обумовленість, з'єднання, скріплення, зрощування частин в ціле. Наприклад, енциклопедичні ресурси визначають інтеграцію як взаємопов'язаність, системне поєднання в єдине ціле і, відповідно, процес установа таких зв'язків, зближення організацій, галузей, регіонів, країн і т.д [1, с. 225].

В економічній теорії за рівнями управління розрізняють інтеграцію на мікро- та макрорівнях. Головними видами інтеграційних процесів на мікрорівні є такі [1, 3, 4]:

1. *Вертикальна інтеграція* – об'єднання підприємств (груп підприємств і організацій), пов'язаних єдиним виробничо-збутовим ланцюгом.

2. *Горизонтальна інтеграція* – внутрішньогалузеве об'єднання підприємств, що функціонують в рамках єдиного технологічного ланцюга.

3. *Конгломератна (кругова) інтеграція* – об'єднання різних, не пов'язаних між собою підприємств, які знаходяться на різних стадіях виробництва й функціонують в різних секторах економіки.

Деякі учені виділяють *родову (паралельну) інтеграцію*, яка характеризує об'єднання підприємств, що випускають взаємозалежні товари [2, 3]. За географічною ознакою інтеграційні угоди можна розділити на локальні, регіональні, національні, міжнародні й транснаціональні. Інтеграція в сучасній практиці управління економічними системами як у регіональному, так і

секторальному розрізі є об'єктивним процесом, що базується на економічній доцільності й вмотивованості підприємств, входження яких до інтегрованої структури обумовлюється наступними чинниками [1-4]:

- синергійний ефект;
- можливість розвитку в довгостроковій перспективі, зниження ризику;
- багатоцільове спільне використання виробничих потужностей;
- економія на масштабі виробництва;
- доступ до технологій, ринків, ресурсів;
- кооперація у сфері наукових досліджень;
- внутрішньофірмовий трансферт інформації, технічного й управлінського досвіду;
- багатостороння підготовка кадрів;
- усунення неефективного менеджменту;
- диверсифікованість діяльності;
- концентрація збутових мереж тощо.

У доповнення до існуючої теорії автори вводять ще один термін – «ринкова інтеграція». Це обумовлено тим, що існуючі категорії не повністю відповідають сучасним процесам, які відбуваються у ринкових економічних системах. Крім того, вони не розкривають сутність інтеграційних процесів, що протікають в межах товарних ринків, які утворюють реальний сектор національної економіки, а також їх мету та завдання. Отже, ринкова інтеграція, як процес, може ставити завдання об'єднання різних елементів ринку, а саме: господарюючих суб'єктів, їх функцій за юридичної самостійності, або товарних потоків від різних підприємств – постачальників у єдину логістичну систему товароруку між секторами ринку. Тому авторами пропонується, з одного боку, більш розширене, з іншого, більш конкретизоване розкриття сутності категорії «ринкова інтеграція», яка передбачає об'єднання не лише господарюючих суб'єктів, але й їх функцій і товарних потоків за етапами логістичного ланцюжка. Дана категорія має цільове призначення, вона розкриває мету та об'єкти інтеграції, що, в свою чергу, формує підґрунтя для вибору ефективних форм і механізмів інтеграції.

Ринкова інтеграція поділяється на внутрішню і зовнішню. *Внутрішня* ринкова інтеграція передбачає об'єднання вищезначених елементів у визначених межах (товарних і географічних) релевантного ринку, *зовнішня* – поза цих меж, що дозволяє у подальшому розширити межі ринку з відповідним збільшенням його ємності. Наприклад, товарні межі державного ринку зерна можуть бути розширені за рахунок його переробки на борошномельно-круп'яну та комбікормову продукцію, а географічні межі – шляхом зростання експорту зернопродуктів. У даному випадку відбувається інтеграція в єдину логістичну систему (ланцюг) сукупності операцій із трансформації та руху товарного потоку (транспортування, доробка зерна, зберігання, переробка, реалізація тощо). Такі ж приклади характерні і для інших товарних ринків країни, зокрема, ринків цукру, соняшникового насіння й олії, молока й молочних продуктів, м'яса та ін.

Досить показовим є приклад енергетичного ринку, у секторах якого сировинні ресурси (вугілля, газ, нафта та ін.) шляхом застосування відповідних технологій їх переробки (використання, спалювання) перетворюються у новий, більш технологічний товар прямого споживання – електричну енергію. У цьому випадку відбувається інтеграція різномірних функцій суб'єктів енергоринку навколо процесу ефективного використання (переробки, транспортування, розподілу, споживання) енергоресурсу, що характеризується високим ступенем утворення сукупної ринкової доданої вартості. Іншими словами, така інтеграція спрямована на формування ефективної логістики енергетичного ринку, що є метою самої інтеграції та слугує підґрунтям й орієнтиром вибору відповідних інтеграційних механізмів.

Термін «механізм» в економіку потрапив із технічних наук, оскільки виникла потреба в описі соціальних і виробничих процесів у їх взаємодії. Енциклопедичні ресурси визначають *господарський механізм* як систему взаємопов'язаних, взаємообумовлених форм і методів управління суспільним виробництвом і його структурними складовими частинами. При цьому вважається, що, з одного боку, механізм виступає як специфічна об'єктивна форма прояву виробничих відносин (планування, нормативи, стандарти, ціна, прибуток і т.д.), з іншого – використовується на практиці як метод господарювання [8]. У сучасній економічній літературі під господарським механізмом часто розуміється сукупність процесів, організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні

закони, процес відтворення [9].

Деякі дослідники представляють *економічний механізм* як сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси, їх регулювання [10]. У такому прикладі термін «механізм» поставлений над «процесом». Зазначене поняття розширено елементом «регулювання», який передбачає відстеження результатів і розробку управлінських впливів, тобто передбачає наявність механізму в механізмі.

Розглянемо сучасне тлумачення поняття «економічний механізм» найбільш авторитетними вченими. Нобелівська премія з економіки в 2007 р. була вручена Лео Гурвіцу (Leo Hurwicz), Роджеру Майерсону (Roger Myerson) і Еріку Маскіну (Eric Maskin) за «вагомий внесок в теорію економічних механізмів». За їх дослідженнями найбільш загальне визначення, яке можна застосувати до будь-якої взаємодії між економічними суб'єктами, розглядає таку взаємодію як стратегічну гру і називає механізмом саму форму гри. Гра – це опис того, як можуть діяти гравці (економічні суб'єкти) і до чого призведе будь-який набір дій. Трактують, запропоноване Л. Гурвіцом, визначає *механізм* як взаємодію між суб'єктами і центром, що складається з трьох стадій: кожен суб'єкт в приватному порядку посилає центру повідомлення m_i , центр, отримавши всі повідомлення, обчислює передбачуваний результат $Y = f(m_1, \dots, m_n)$ і за необхідністю перетворює його у життя [11]. Дане поняття є найбільш широкою формою абстракції, однак залишаються невизначеними поняття центру, ресурси механізму і принципи їх поєднання.

Таким чином, в економічній теорії широкого поширення набуло поняття «механізм», що має подвійне визначення: *як процес і як ресурси процесу*. Всі процитовані вище трактування економічного механізму в понятійному визначенні близькі до процесу, в той час як в природних науках механізм носить виключно ресурсне визначення.

Основою нового напрямку розвитку економічної теорії став *процесний підхід*. На базі цього підходу була розроблена методологія функціонального моделювання IDEF0, яка в 1993 р. була прийнята в якості федерального стандарту США [12]. За методологією IDEF0, *процес* представляється у вигляді функціонального блоку, який перетворює входи на виходи за наявності необхідних ресурсів в керованих умовах. Звідси випливає нове поняття «механізм», запропоноване системними програмістами. Виходячи з їх уявлень, «механізм» (перший елемент процесу) дозволяє за допомогою «управління» (другого елементу процесу) реалізувати функцію процесу – перетворити «вхід» на «вихід», як це показано на рис. 1. Таким чином, *механізм* є ресурсне забезпечення процесу, його матеріальна частина і включає сукупність взаємопов'язаних елементів, «налаштованих» на виконання функції процесу.

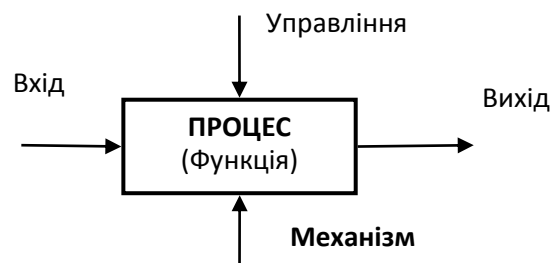

Рис. 1. Механізм як складовий елемент процесу [13]

Відмінними рисами економічного механізму є такі [13]:

1. Механізм не може існувати без процесу, так як є його складовою частиною і налаштований на виконання тільки процесних функцій.

2. Механізм не має власного управління, є ніби «знерухомленим» і знаходиться в стані очікування управління процесом.

3. Поєднання механізму з керуванням визначає внутрішній зміст процесу.

Таким чином, визначення дефініції «механізм» в економіці є таким: механізм – це сукупність ресурсів економічного процесу і способів їх поєднання [13]. Відмінною особливістю цієї дефініції є наявність процесу і нерозривний зв'язок і підпорядкованість механізму процесу. В даному понятті вироблено відмежування механізму від управління, тобто механізм представлений як *керований ресурс процесу*. Таке термінологічне тлумачення поняття «економічний механізм» є новим, більш

точним, усуває невизначеність. Крім того, воно вбудовано в відповідний процес (групу процесів), що відрізняє його від існуючих теоретичних положень сучасної економіки.

За результатами проведеного дослідження категорій «інтеграція» та «механізм» авторське визначення дефініції «інтеграційний механізм» є таким: процес поєднання окремих елементів системи в єдине ціле та механізм їх взаємодії через формування стійких зв'язків між елементами, орієнтований на збалансований розвиток цілісної системи на мікро-, мезо- та макрорівнях [14, 15].

На практиці у секторах товарних ринків функціонують різні інтеграційні механізми та структури, які систематизовані на рис. 2. Результатом їх дії можуть бути як позитивні, так і негативні ефекти, які доцільно оцінювати багатоаспектно, крізь призму економічних інтересів суб'єктів ринку, споживачів і держави. У кожному товарному ринку домінують певні механізми інтеграції. Як приклад, розглянемо стратегічні аграрні ринки країни.

Інтеграційні механізми	Інтегровані структури
1. Злиття 2. Поглинання 3. Придбання 4. Кооперація 5. Лізинг 6. Франчайзинг 7. Аутсорсинг та інші	1. Корпорації 2. Холдинги 3. Кооперативи 4. Кластери 5. Асоціації 6. Спільні підприємства 7. Транснаціональні корпорації 8. Підприємницькі мережі
Позитивні наслідки інтеграційних механізмів	Негативні наслідки інтеграційних механізмів
1. Укрупнення (ефект масштабу) 2. Залучення інвестицій 3. Залучення технологій 4. Скорочення транзакційних витрат 5. Можливість формування крупнотоварних партій 6. Вихід на зовнішні ринки	1. Домінуюче становище на ринку (зловживання) 2. Нав'язування умов контрагентам (постачальникам, споживачам) 3. Пригнічення діяльності суб'єктів інших секторів 4. Створення бар'єрів виходу на ринок інших суб'єктів (у тому числі іноземних)

Рис. 2. Механізми інтеграції та наслідки їх функціонування в секторах товарних ринків [16, 17]

Сьогодні в секторах аграрних ринків відбуваються активні інтеграційні процеси, що обумовлюють структурно-динамічні зміни в складі організаційних форм господарювання (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка та структура сільськогосподарських підприємств за організаційними формами суб'єктів економіки*

Види підприємств	2012 рік		2014 рік		2015 рік		2015 р. у % до 2012 р.
	Кількість, одиниць	%	Кількість, одиниць	%	Кількість, одиниць	%	
1. Господарські товариства	8235	14,7	7750	14,7	7721	14,9	93,8
2. Приватні підприємства	4220	7,5	3772	7,2	3627	7,0	85,9
3. Виробничі кооперативи	848	1,5	674	1,3	596	1,1	70,3
4. Фермерські господарства	40676	72,6	39428	75,0	38850	74,8	95,5
5. Державні підприємства	296	0,5	228	0,4	241	0,5	81,4
6. Підприємства інших форм господарювання	1781	3,2	691	1,3	891	1,7	50,0
Усього	56056	100	52543	100	51926	100	92,6

*Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [18]

У 2015 р. в аграрному секторі національної економіки функціонувало 51926 сільськогосподарських підприємств, з них 74,8 % склали фермерські господарства, 14,9 % –

господарські товариства, 7 % – приватні підприємства, 1,1 % – виробничі кооперативи, 0,5 % – державні підприємства. У 2015 р. порівняно з 2012 р. кількість аграрних підприємств скоротилася на 4130 одиниць (на 7,4 %), при цьому найвищі темпи скорочення були притаманні підприємствам інших форм господарювання (50 %) і виробничим кооперативам (29,7 %); друге місце посіли державні і приватні підприємства (18,6 % і 14,1 % відповідно).

Для аграрних ринків України характерним є економічне й політичне домінування корпоративного сектору та залежне становище індивідуальних господарств. В умовах обмеженого вибору видів діяльності вони змушені займатися виробництвом економічно «невигідних», але соціально значимих видів продукції, яких уникають корпоративні структури, про що свідчать результати проведених розрахунків (таблиця 2). У 2015 р. корпоративний сектор забезпечував виробництво 64,6 % зернових культур, 66 % насіння соняшнику, 86,5 % цукрових буряків, 60,8 % м'яса. Водночас господарства населення продукують 97,8 % картоплі, 86,1 % овочів, 80,9 % плодів та ягід, 74,9 % молока в країні. Фермерські господарства утримують певні ніші: великі – у виробництві рентабельних культур (на їх частку припадає 11,9 % і 19,4 % валового збору зерна та насіння соняшнику), малі – у виробництві малорентабельної продукції (зокрема, овочів – 3,1 %, плодів і ягід – 3,2 %, молока – 1,7 % тощо).

Таблиця 2

Частки корпоративного й індивідуального секторів у виробництві сільськогосподарської продукції в Україні, %*

Види продукції	Корпоративний сектор		Індивідуальний сектор			
			Фермерські господарства		Господарства населення	
	2005	2015	2005	2015	2005	2015
1. Зернові культури	65,0	64,6	10,7	11,9	24,3	22,7
2. Насіння соняшнику	63,2	66,0	15,6	19,4	21,2	14,6
3. Цукрові буряки (фабричні)	69,6	86,5	8,9	6,0	21,5	7,5
4. Картопля	0,8	1,6	0,4	0,6	98,8	97,8
5. Овочі	8,6	10,8	2,1	3,1	96,3	86,1
6. Плоди та ягоди	11,8	15,9	0,0	3,2	88,2	80,9
7. М'ясо всіх видів	35,9	60,8	0,9	2,2	63,2	37,0
8. Молоко всіх видів	18,1	23,4	0,7	1,7	81,2	74,9

*Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [18]

Сьогодні на зерновому ринку України індивідуальні господарства виробляють майже 70 % зерна для внутрішнього споживання, тоді як корпоративний сектор із переважно експортною орієнтацією – близько 30 % [14]. Проведене дослідження засвідчило, що висока доходність великих корпорацій, передусім агрохолдингів, не забезпечує відтворювальний розвиток стратегічних аграрних ринків, національну продовольчу безпеку та реалізацію економічних інтересів держави й суспільства. Сучасні некеровані інтеграційні процеси гальмують збалансований розвиток аграрних ринків, продукують деформації відтворювальних процесів, наслідком яких є податкові, відтворювальні та соціальні втрати держави. Асиметричність розвитку секторів ринків, необ'єктивний розподіл доходів в логістичному ланцюжку, значні цінові коливання, різновекторність аграрного й сільського розвитку, – все це є свідченнями пасивної внутрішньої інтеграційної політики держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У межах даного дослідження *інтеграцію* інтерпретуємо шляхом об'єднання процесного й змістовного підходів як процес поєднання окремих елементів системи в єдине ціле та механізм їх взаємодії через формування стійких зв'язків між елементами, орієнтований на збалансований розвиток цілісної системи на мікро-, мезо- та макрорівнях. Таке визначення інтеграції є дотичним до трактування дефініції «механізм» як способів поєднання ресурсів економічного процесу (рис. 3).

Поєднавши визначення двох складових, отримаємо авторське бачення категорії «інтеграційний механізм»: способи взаємодії суб'єктів господарювання, орієнтовані на формування стійких зв'язків між ними та ефективного використання ресурсів процесу (матеріальних, фінансових, трудових). Інтеграційні механізми проводяться у дію певними управлінськими центрами, якими можуть бути

окремі суб'єкти господарювання, державні органи влади, іноземні держави, міжнародні організації та ін. Різні управлінські центри мають різні цілі, відтак цільова орієнтація певного інтеграційного механізму визначається керуючим елементом.

Переорієнтація вектору внутрішньої інтеграційної політики держави з пасивної на активної форму повинна базуватись на *концепції «step by step»*, що включає три складові [17, с. 146]:

- 1) визначення та доведення до суспільства мети інтеграції – прискорення економічного розвитку;
- 2) узгодження економічних інтересів суб'єктів ринку, держави та населення;
- 3) визначення національних ресурсів, можливостей, механізмів реалізації інтеграційної мети.

Цільові інтеграційні механізми, орієнтовані на прискорення економічного розвитку, повинні забезпечувати розширене відтворення ресурсів у секторах стратегічних товарних ринків, їх відтворювальний розвиток. Обґрунтуванню таких механізмів передусе глибокий аналіз інтеграційних тенденцій певних ринків.

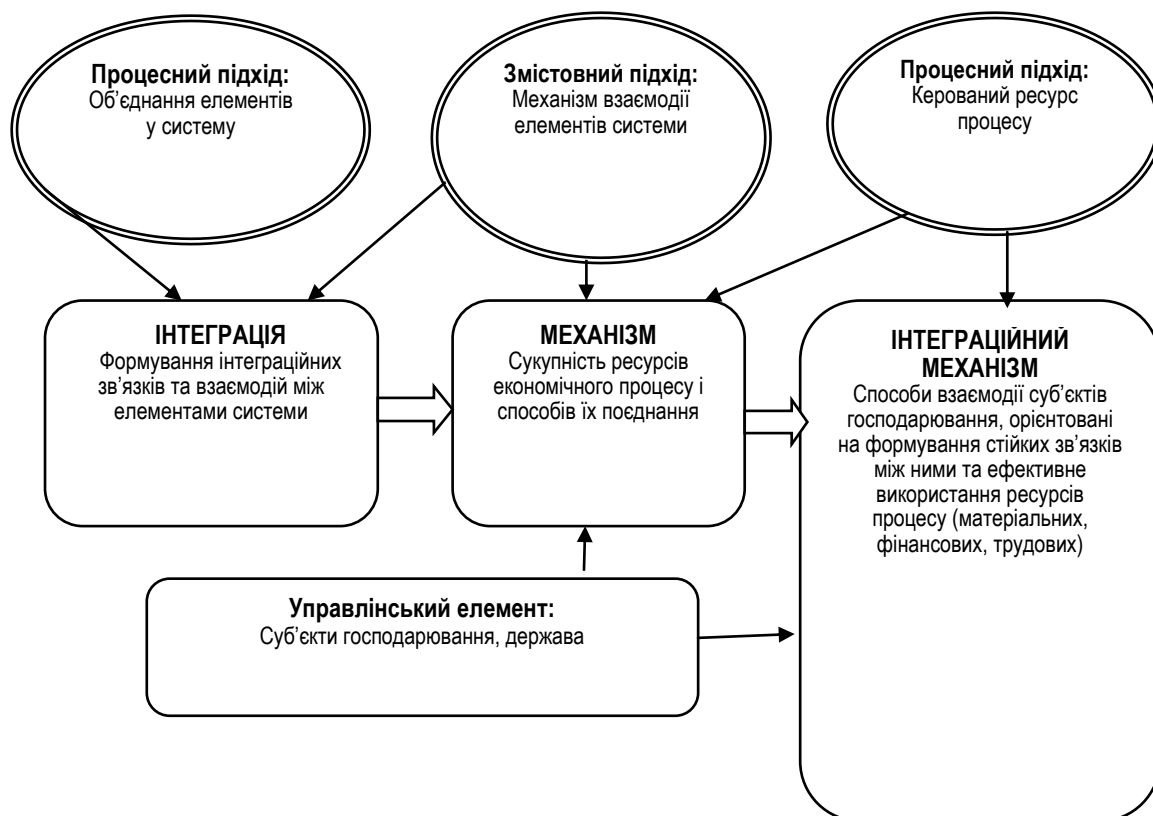

Рис. 3. Конвергенція підходів до визначення категорії «інтеграційний механізм» [авторська розробка]

У сучасних умовах головним напрямом стимулювання розвитку ефективних інтегрованих структур в аграрних ринках є поетапне створення та розвиток мережі регіональних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Вважаємо, що саме *кооперативні об'єднання* індивідуальних господарств, діяльність яких має соціально-економічну спрямованість, спроможні забезпечити збалансований розвиток ринків, підвищити конкурентоспроможність малих товаровиробників, зміцнити їх позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Досвід провідних держав (зокрема, Канади, Франції, Німеччини) переконливо засвідчує, що в аграрних ринках найбільш ефективно функціонують саме кооперативні інтегровані структури, а не агрохолдинги, що доводить доцільність інтеграційних змін у даному стратегічному напрямі.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в розвитку теоретичних підходів до визначення категорії «інтеграційний механізм», обґрунтуванні концептуальних основ формування активної інтеграційної політики держави в ринковому вимірі. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичного підходу до обґрунтування вибору найбільш ефективних інтеграційних механізмів розвитку стратегічних товарних ринків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия / Е. Е. Румянцева. – М.: ИНФРА-М, 2005. – VI, 724 с.
2. Анохина М. Е. Развитие экономической интеграции: теория и практика /М. Е. Анохина, Д. Г. Коростелев // Экономика и управление. – 2014. – №8(117). – С. 92-99.
3. Косіюк О. М. Інтеграційні процеси суб'єктів господарювання: доцільність та ефективність /О. М. Косіюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 3, т.2. – С. 83-90.
4. Косіюк О.М. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси – основа для реформування підприємств і створення нової моделі управління / О.М. Косіюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 2, т. 2. – С. 179-183.
5. Бизнес-словарь. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.businessvoc.ru>.
6. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / М. Кристофер; Под общ. ред. В.С. Лукинського. – СПб.: Питер, 2005. – 316 с.
7. Челнокова О. Ю. Интеграция хозяйствующих субъектов в российской экономике: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук: 08.00.01 «Экономическая теория» / О. Ю. Челнокова. – Волгоград, 2004. – 25 с.
8. Экономический словарь. Хозяйственный механизм. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://abc.informbureau.com/html/oicssenoaaiiue_iaoaieci.html.
9. Райзберг Б. Хозяйственный механизм /Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.smartcat.ru/Referat/atyelramnz.shtml>.
10. Столяров В. Экономический механизм социального страхования / В. Столяров, Л. Васечко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/3/>.
11. Теория экономических механизмов. Нобелевская премия по экономике 2007 г., ч.1) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://institutiones.com/theories/259-----2007---1.html/>.
12. Основные понятия IDEF0. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/qm/qm014.html>
13. О неопределенности термина «механизм» в экономических исследованиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kapital-rus.ru/articles/>
14. Нікішина О.В. Трансформаційний вплив інтеграційних процесів на відтворювальний розвиток зернового ринку України/ О.В. Нікішина // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса, 2016. – Вип. 62. – С.99-111.
15. Нікішина О. В. Інтегровані об'єднання в збалансованому розвитку аграрних ринків України /О. В. Нікішина // Економічне зростання в епоху соціальних трансформацій: II міжнародна наук.-практ. конф., 26 січня 2017 р.: тези допов. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 126-130.
16. Лисюк В.М. Ринкова інтеграція: методологія, принципи та механізми /В.М.Лисюк, Т.В.Деркач // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса, 2015. – Вип.60, кн.1 – С. 270-280.
17. Лисюк В. М. Інституційна концепція інтеграції економіки України / В. М. Лисюк, Т. В. Деркач // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса, 2015. – Вип.60, кн.3 – С. 138-148.
18. Статистичний щорічник України за 2015 рік / За ред. І.М. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 574 с.

REFERENCES

1. Rumyantseva E. E. (2005). Novaya ekonomicheskaya entsiklopediya [New Economic Encyclopedia]. M.: INFRA-M [in Russian].
2. Anohina, M. E. & Korostelev, D. G. (2014). Razvitie ekonomicheskoy integratsii: teoriya i praktika [Development of Economic Integration: Theory and Practice]. *Ekonomika i upravlenie. – Economics and Management*, 8(117), 92-99 [in Russian].
3. Kosiiuk O. M. (2011). Intehratsiini protsesy subiektiv hospodariuvannia: dotsilnist ta efektyvnist [Integration processes economic entities: feasibility and effectiveness]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Herald of Khmelnytsky National University. Economics*, 3(2), 83-90 [in Ukrainian].

4. Kosiuk O. M. (2006). Intehratsiini ta dezintehratsiini protsesy – osnova dlia reformuvannia pidpriemstv i stvorenna novoi modeli upravlinnia [Integration and disintegration processes – basis of to reform the enterprise and creating a new management model]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Herald of Khmelnytsky National University. Economics*, 2(2), 179-183 [in Ukrainian].
5. Biznes-slovar (2016). [Business Dictionary]. www.businessvoc.ru. Retrieved from <http://www.businessvoc.ru> [in Russian].
6. Kristofer, M. (2005). Logistika i upravlenie tsepkami postavok [Logistics and supply chain management]. V.S. Lukinskogo (Ed.). Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
7. Chelnokova, O. Yu. (2004). Integratsiya hozyaystvuyuschih sub'ektov v rossiyskoy ekonomike [Integration of economic entities in Russian economy]. Extended abstract of candidate's thesis. Volgograd [in Russian].
8. Ekonomicheskii slovar. Hozyaystvennyi mekhanizm (2016). [Economic dictionary. Economic mechanism]. [www.abc.informbureau.com](http://www.abc.informbureau.com/html/oicssenoaaiue_iaoaieci.html). – Retrieved from http://www.abc.informbureau.com/html/oicssenoaaiue_iaoaieci.html [in Russian].
9. Rayzberg B. & Lozovskiy L. & Starodubtseva E. (2015). Hozyaystvennyi mekhanizm [Economic mechanism]. [www.smartcat.ru](http://www.smartcat.ru/Referat/atyelramnz.shtml). – Retrieved from <http://www.smartcat.ru/Referat/atyelramnz.shtml> [in Russian].
10. Stolyarov V. & Vasechko L. (2015). Ekonomicheskii mekhanizm sotsialnogo strahovaniya [Economic mechanism of social insurance]. [www.efaculty.kiev.ua](http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/3/). – Retrieved from <http://efaculty.kiev.ua/analytics/str/3/> [in Russian].
11. Teoriya ekonomicheskikh mekhanizmov. Nobelevskaya premiya po ekonomike 2007 g., ch.1. (2007). [Theory of economic mechanisms. Nobel Prize in Economics in 2007, Part 1.]. www.institutiones.com. Retrieved from <http://www.institutiones.com/theories/259-2007-1.html/> [in Russian].
12. Osnovnyie ponyatiya IDEF0 (2015). [Basic concepts of IDEF0]. [www.management.com.ua](http://www.management.com.ua/qm/qm014.htm). Retrieved from <http://www.management.com.ua/qm/qm014.htm> [in Russian].
13. O neopredelennosti termina «mekhanizm» v ekonomicheskikh issledovaniyah. (2009). [On uncertainty of term «mechanism» in economic research]. [www.kapital-rus.ru](http://kapital-rus.ru/articles/) Retrieved from <http://kapital-rus.ru/articles/> [in Russian].
14. Nikishyna O. V. (2016). Transformatsiyni vplyv intehratsiinykh protsesiv na vidtvoriuvalni rozvytok zernovoho rynku Ukrainy [Transformational impact of integration processes on reproduction development of grain market Ukraine]. *Ekonomichni innovatsii. –Economic innovation*, 62, 99-111 [in Ukrainian].
15. Nikishyna O. V. (2017). Intehrovani obiednannia v zbalansovanomu rozvytku ahrarnykh rynkiv Ukrainy [Integrated combining in a balanced development of agricultural markets in Ukraine]. Proceedings from Economic growth in the era of social transformations: II mizhnarodna nauk.-prakt. konf. (26 sichnia 2017 r.) – II International scientific and practical conference. (pp. 126-130). Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD» [in Ukrainian].
16. Lysiuk V. M. & Derkach T. V. (2015). Rynkova intehratsiia: metodolohiia, pryntsyipy ta mekhanizmy [Market integration: methodology, principles and mechanisms]. *Ekonomichni innovatsii. – Economic innovation*, 60 (1), 270-280 [in Ukrainian].
17. Lysiuk V. M. & Derkach T. V. (2015). Instytutsiina kontseptsii intehratsii ekonomiky Ukrainy [Institutional concept of integration of Ukraine]. *Ekonomichni innovatsii. –Economic innovation*, 60 (3), 138-148 [in Ukrainian].
18. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2015 rik. (2016). [Statistical Yearbook of Ukraine for 2015]. I.M. Zhuk (Ed.). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [in Ukrainian].